

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра загальної та диференціальної психології**

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПРАКТИКА»

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
24-25 квітня 2025 року**

Одеса

2025

УДК 159.9: 37.015.3

А 43

Друкується за ухвалою Вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 16 від 29.05.2025 року)

А 43 Актуальні проблеми сучасної психології: теорія, досвід, практика / Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 24-25 квітня 2025 року) / за ред. М.Й.Казанжи. Одеса: Університет Ушинського, 2025. 718 с.

Редакційна колегія: Казанжи М.Й., доктор психологічних наук, професор; Саннікова О.П., доктор психологічних наук, професор; Дідух М.Л., доктор психологічних наук, доцент; Водолазська О.О., кандидат психологічних наук, доцент; Бринза І.В., кандидат психологічних наук, доцент; Борисова О.О., кандидат юридичних наук, доцент; Василенко І.А., кандидат психологічних наук, доцент; Ульянова Т.Ю., кандидат психологічних наук, доцент; Черножук Ю.Г., кандидат психологічних наук, доцент; Оріщенко О.А., кандидат психологічних наук, доцент.

Збірник призначений для фахівців у галузі психології, наукових дослідників і практиків, викладачів закладів вищої освіти, педагогів і вихователів, докторантів, аспірантів та студентів. Рекомендації щодо впровадження результатів конференції полягають у підвищенні обізнаності науковців, викладачів і аспірантів щодо наслідків та перспектив становлення особистості у невизначеному світі та можливостей практичного використання досягнень загальної психології, психології особистості, історії психології тощо в сучасних умовах освіти та науки.

Матеріали опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за достовірність викладеного матеріалу покладено на авторів статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

ISBN 978-617-7757-40-4

©Автори статей, 2025
© Університет Ушинського

2025

членам сім'ї властиві прояви негативних емоцій, підключення до настрою інших людей, що ми пов'язуємо з умовами, в яких живуть сучасні українці.

Література:

1. Повалій Л.В. Специфіка батьківсько-дитячих взаємин у сучасній сім'ї. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Збірник наукових праць, Випуск 16, книга 1. С.233-240.

2. Саннікова О.П. Феноменологія особистості: вибрані психологічні праці. Одеса: СМІЛ, 2003. 256 с.

УДК:159.942+91

Лещенко І.А.,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053 Психологія,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ БАТЬКІВ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ЦУКРОВИМ ДІАБЕТОМ І ТИПУ

Анотація. У статті представлено результати емпіричного дослідження емоційного вигорання батьків, які виховують дітей із цукровим діабетом І типу. Проаналізовано особливості трьох компонентів синдрому – емоційного виснаження, деперсоналізації та редукції батьківських досягнень. Виокремлено специфіку емоційної взаємодії в родині. Отримані результати підкреслюють необхідність впровадження

програм психологічної підтримки для збереження емоційного ресурсу батьків.

Ключові слова: емоційне вигорання, батьківство, цукровий діабет I типу, емоційне виснаження, емоційний ресурс батьків, психологічна підтримка, хронічне захворювання дитини.

Abstract. The article presents the results of an empirical study on parental burnout among parents raising children with type I diabetes. The study analyzes the features of the three core components of the syndrome - emotional exhaustion, depersonalization, and reduced parental efficacy. Specific aspects of emotional interaction within the family are identified. The findings highlight the need to implement psychological support programs aimed at preserving parents' emotional resources.

Key words: parental burnout, parenting, type I diabetes, emotional exhaustion, parental emotional resources, psychological support, chronic childhood illness.

У сучасному світі виховання дитини вимагає від батьків значних емоційних, фізичних та психологічних зусиль. Стандарти та очікування, які висувуються перед батьками суспільством в мас-медіа, часто створюють ідеалізований образ «успішної матері» або «супербатька», який одночасно повинен досягати кар'єрних вершин, забезпечувати гармонійні сімейні стосунки, проявляти невичерпну турботу і завжди залишатися емоційно стійким. Така медіа-картинка призводить до підвищених вимог до себе, хронічного

емоційного напруження, невдоволення власними зусиллями і, як наслідок, до психологічного виснаження. Особливо гостро ці труднощі відчуються в родинях, де дитина має хронічне захворювання.

Коли йдеться про догляд за дитиною, яка має серйозні проблеми зі здоров'ям, навантаження зростає в рази і вимагає неймовірної мобілізації внутрішніх ресурсів. Одним із найпоширеніших хронічних захворювань дитячого віку є цукровий діабет I типу, рівень захворюваності на який, за даними Міжнародної федерації діабету (IDF), щороку невпинно зростає, що дозволяє говорити про неінфекційну пандемію. Особливої гостроти проблема набуває в умовах соціальної нестабільності, економічних труднощів та наслідків воєнних дій, що суттєво підвищують рівень стресу серед родин. Турбота про дитину із цукровим діабетом I типу вимагає від батьків щоденного контролю за станом здоров'я дитини, прийняття відповідальних рішень та постійної емоційної підтримки. У таких умовах емоційне виснаження батьків стає не лише особистісною проблемою, а й чинником, який безпосередньо впливає на психологічний стан, розвиток дитини та її здатність ефективно справлятися з викликами, що супроводжують хронічне захворювання.

Емоційне виснаження, з яким стикаються батьки хронічно хворих дітей, має комплексний характер і розгортається на фоні тривалого та багаторівневого стресу. Цукровий діабет I типу, як правило, діагностується не при народженні, а в процесі розвитку

дитини, що стає глибоким психологічним ударом для всієї родини. Життя родини умовно розділяється на «до» і «після» встановлення діагнозу, що вимагає від батьків переосмислення своїх очікувань, способу життя і моделей виховання. Додаткове навантаження створює необхідність щоденних медичних маніпуляцій, контролю рівня глюкози, введення інсуліну, що нерідко викликає спротив з боку дитини. Батькам доводиться не лише навчатися новим навичкам, а й підтримувати емоційний контакт із дитиною в умовах стресу й болю, допомагаючи їй приймати свою хворобу [1]. Водночас вони стикаються з необізнаністю і стигматизацією з боку оточення, яке може висувати звинувачення у «неправильному вихованні» або «поганому догляді». Все це посилює почуття провини, тривоги, безпорадності. Усередині сім'ї також можуть виникати напруження, непорозуміння або навіть взаємні звинувачення між подружжям, що ще більше підриває емоційний ресурс родини [5]. Без належної підтримки ці фактори значно підвищують ризик розвитку емоційного вигорання у батьків, що робить актуальним питання комплексної допомоги таким сім'ям.

Проблема емоційного вигорання батьків активно вивчається у світовій науковій спільноті. Ще у 1970-х роках Герберт Фройденбергер увів поняття «вигорання», описуючи емоційне виснаження волонтерів, які тривалий час працювали в умовах інтенсивного навантаження та самопожертви. Подальший розвиток теоретичних уявлень здійснила Х.Масlach, яка окреслила ключові компоненти

професійного вигорання – емоційне виснаження, деперсоналізацію та зниження особистісних досягнень. Спираючись на базову модель Маслач, бельгійські дослідниці І.Роскам та М.Міколайчак запропонували спеціальну концепцію батьківського вигорання та розробили інструмент для його оцінки – Parental Burnout Inventory (PBI), враховуючи специфіку емоційної залученості у виховання дітей [2].

Дослідження емоційного вигорання батьків активно проводяться також французькими вченими (Н.Сежерне, Р.Санчес-Родрігез, А.Леболенгер), турецькими науковцями (Е.Доган, О.Кая) та американськими психологами (Дж.Кривоцький, С.Королл). В Україні вивчення емоційного та сімейного вигорання здійснювали О.Кляпець, Л.Пілецька, О.Г.Кузьменко, які звертають увагу на роль емоційного навантаження, соціальної підтримки та внутрішніх ресурсів сім'ї. Сучасні наукові підходи розглядають батьківське вигорання як багатофакторний феномен, що формується під впливом особистісних рис батьків, особливостей емоційної взаємодії з дитиною та специфіки тривалого догляду за хронічно хворою дитиною.

Отже, у межах нашого дослідження було поставлено за мету вивчити особливості прояву емоційного вигорання у батьків, які виховують дітей із цукровим діабетом І типу. Нами був використан адаптований «Опитувальник емоційного вигорання батьків» Parental Burnout Inventory (І.Роскам, М.Міколайчак), спрямований на вивчення трьох

ключових компонентів синдрому: емоційного виснаження (ЕВ), емоційного дистанціювання (деперсоналізації (Д)) та зниження ефективності у виконанні батьківських функцій (редукція батьківських досягнень (РБД)) [4]. Дослідження було проведено серед матерів, які виховують дітей із діабетом І типу різного віку та стажу захворювання; усього взяли участь 33 особи з різних регіонів України. Збір даних здійснювався як у друкованому форматі, так і через онлайн-опитування. Для аналізу отриманих результатів первинні бали було переведено у процентильні шкали, що забезпечило нормалізацію розподілу даних. Залежно від отриманих балів респондентів було розподілено на три групи: батьки з високим рівнем емоційного виснаження (27% вибірки), з високим рівнем емоційного дистанціювання (21%) та зі зниженням відчуття ефективності (15%). На рис. 1 зображено результати розподілу респондентів за визначеними групами.

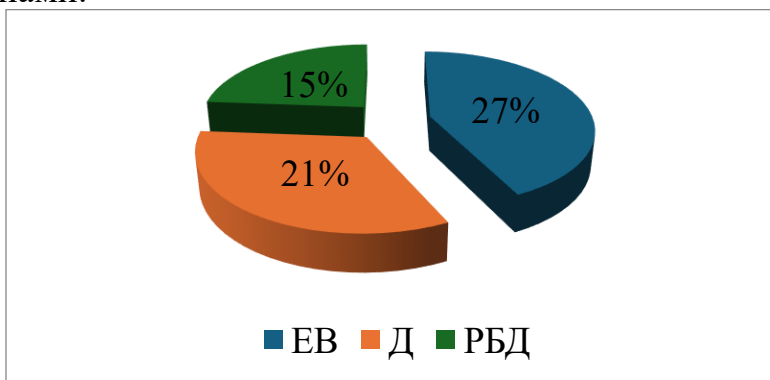

Рис. 1. Діаграма розподілу показників батьківського вигорання вибірки досліджуваних

Аналіз характеристик кожної групи дозволив виявити ключові особливості емоційного стану батьків. Для батьків із високим рівнем емоційного виснаження були характерні відчуття внутрішньої спустошеності, зниження інтересу до емоційних потреб дітей, зростання дратівливості та симптоми депресії. Батьки з високим рівнем емоційного дистанціювання демонстрували формалізацію догляду за дитиною, прагнення зменшити емоційні контакти, що нерідко супроводжувалося відчуженням і бажанням зберігати фізичну дистанцію. У групі зі зниженням батьківської ефективності простежувалися тенденції до знецінення власної ролі у вихованні, зниження самооцінки та відчуття неспроможності відповідати вимогам батьківства. Отримані результати підкреслюють складність емоційних переживань батьків, що доглядають за хронічно хворими дітьми, та вказують на потребу у цілеспрямованій психологічній підтримці, спрямованій на збереження емоційного ресурсу родини й підвищення стійкості до хронічного стресу.

Результати дослідження за допомогою опитувальника батьківського вигорання (Parental Burnout Inventory) дозволили виявити високий рівень емоційного виснаження у певній частини батьків, які виховують дітей із цукровим діабетом I типу. Батьки з високим рівнем емоційного виснаження, емоційного дистанціювання та зниженням батьківської ефективності демонструють емоційне виснаження, зниження залученості у взаємодію з дитиною та почуття неефективності у виконанні своїх батьківських

обов'язків. Отримані дані підкреслюють, що догляд за хронічно хворою дитиною є потужним стресовим чинником, який вимагає цілеспрямованої психологічної підтримки батьків для збереження емоційного ресурсу та профілактики розвитку емоційного вигорання.

Література:

1. Залізняк В.В., Козяр М.М. Психологічний супровід дітей із хронічними соматичними захворюваннями. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць*. 2020. Т. 21(2). С.93-101.

2. Збродська І. Феномен батьківського вигорання як предмет психологічного дослідження. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова*. Серія 12. Психологічні науки. 2020. Випуск 12 (57). С.38-47.

3. Незгода І.І., Демчишин Я.М. Оцінка ступеня тривожності у дітей із хронічними вірусними гепатитами В і С: діагностичні можливості шкали тривоги Гамільтона та особливості кроскультурної адаптації опитувальника Preschool Anxiety Scale. *Український медичний часопис*. 2023. URL:<https://umj.com.ua/uk/publikatsia-246498>

4. Mikolajczak M., Roskam I. A Theoretical and Clinical Framework for Parental Burnout: The Balance Between Risks and Resources (BR2). *Frontiers in Psychology*, 12. 2018. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2018.00886/full>

5. Roskam I., Mikolajczak, M. Gender differences in the Nature, Antecedents and Consequences of Parental

УДК:159.9

Масименко Ю.Б.,

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри загальної та диференціальної психології,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

Баран О.С.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053 Психологія,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕЖИВАЮТЬ КРИЗУ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ

Анотація. В повідомленні наведено результати дослідження психоемоційного стану осіб, які переживають кризу середнього віку. В роботі було використано «Опитувальник симптомів нормативної кризи» Н.В.Сиврікової, методику «Самооцінка станів тривожності, фрустрації, агресивності та ригідності» Г.Айзенка (в адаптації С.Д.Максименка, Л.М.Карамушки, Т.В.Зайчикової), опитувальник «Шкала задоволеності життям» Е.Дінера (в адаптації А.В.Стадніка, Ю.Б.Мельника). Вибірку дослідження склали 36 осіб віком від 34 до 47 років.

За результатами дослідження встановлено, що переживання кризи середнього віку залежить від уміння

Філонова К.С. Співвідношення показників схильності до саморуйнування з факторами особистості.....	310
Черножук Ю.Г., Сидоркіна Н.С. Зв'язок самоефективності та інтелекту особистості.....	321
Шварц А.І. Психологічна проникливість і емоційний інтелект.....	328
Якубовська Н.М. Копінг-стратегії осіб з різною схильністю до пасіонарності.....	337

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Корнійчук А.М. Життестійкість дорослих членів сім'ї як чинник формування позитивних взаємин з дітьми.....	346
Лещенко І.А. Емоційне вигорання батьків, які виховують дітей з цукровим діабетом і типу.....	355
Максименко Ю., Баран О. Психоемоційний стан осіб, які переживають кризу середнього віку.....	363
Масименко Ю.Б., Дойсан-Коровьонкова Н.В. Вплив особистісних факторів на схильність до маніпулятивної поведінки студентів.....	371
Масименко Ю.Б., Долженков О.О. Взаємозв'язок навчальної мотивації, копінг-стратегій та рівня емоційного вигорання у здобувачів.....	382
Максименко Ю.Б., Євсєєв М.О. Індивідуальні психологічні особливості проявів альтруїзму у підлітків.....	392
Санніков О.І., Юрчак А.О. Спонтанність як структурна складова рішимості особистості	402
Сапожнікова І.А. Агресивність підлітків різної статі: диференційний аналіз.....	413
Тарасенко А.М. Психологічні кореляти соціального інтелекту: емоційна стабільність, емпатія, відкритість і соціальний самоконтроль.....	422
Ткаченко О. Характеристика актуального стану сформованості комунікативного компоненту готовності педагогів до інклюзивного навчання дітей з ООП.....	431
Черножук Ю.Г., Міщенко Г. Співвідношення параметрів креативності підлітків різної статі.....	439
Черножук Ю., Новіцька К. Зв'язок соціального інтелекту з креативністю.....	448